Kelecsényi László

Jókai háza

Az övé lenne? Túlzás ezt állítani. Lakott benne egy ideig. Nem sokáig. Talán, ha két esztendeig. A Kerepesi útról költöztek ide Rózával. Övék lett az első emelet a Zerge utcára néző erkéllyel. Jókainét idegesítették a temető felé tartó gyászmenetek. Rágta a férje fülét, költözzenek arrébb a főútvonalról. Erre persze nincsen semmilyen bizonyítékom – mármint, hogy rágta a férje fülét. Móricnak még dolga volt a környéken, még megvolt a képviselői mandátuma, még átjárt a Főherceg Sándor utcai képviselőházba, gyalogosan, néhanapján, ha fáradtnak érezte magát, kocsit hívott. Megvolt az ismerős gumirádlisa, aki legtöbbször a kockás bárót fuvarozgatta, így ott tanyázott a Pannónia előtt, könnyű volt elérni, csak a legényt kellett elszalajtani, aki ügyesen kerülgette a Mikádó-kertből előtántorgó hajnali korhelyeket.

Móricunk végre megelégelte az asszonyi követelést. Hipp-hopp, észre is alig vette, s máris a kétemeletes bérpalota lakója lett. Innen sem volt messzebb a parlament, legföljebb gyalog sétált a 8-as számú ház felé. Nem volt haszontalan az a 300 lépésnyi gyaloglás; csontjai már éreztették vele, hogy a hatvanas éveiben jár; csak a naptár mutatta a nyolcvanas éveket, mármint a 19. század nyolcvanas éveit.

Írni itt is lehetett. Sőt, kellett is. Régóta kísértette a lefejezett asszony históriája. Várta a folytatást a *Vasárnapi Újság*. Hiába piszkálódott Gyulai, aki szinte karnyújtásnyi távolságra élt tőle. Majd táblák lesznek a házaikon, de addig még ő jó párszor elsétál a túloldalon, s hűvösen biccent a magasföldszinti ablakban az elmaradhatatlan szivarral a szájában könyöklő ítélőmester felé. Utálták volna egymást? Nem hinném. Móric nem tudott utálni senkit, azt sem, akit netán kellett volna. Gyulai? Honnét tudnám? Ő csak befordult az ablakból, be sem csukta, majd a cselédlány fogja beriglizni, s tollát a kalamárisba mártva írni kezdett. A másik grafomán. Néhanapján Móric visszafordult, mikor meglátta Pál urat az ablakban. Miért is menjen a Házba. Neki otthon van dolga. Az fontosabb, mindenféle szajkózásnál, amit a kolléga urak művelnek. Nem az írók, a képviselő urak.

Móric kilépett a kerékvetők szegélyezte kapun, végignézett a Zerge utca épületsorán. 1886 májusának e reggelén nem tudatosodott benne, hogy aznap Szűts Pátrival fog ebédezni a Szikszaynál. Róza még aludt, mikor elindult, így a lánnyal üzente meg neki, hogy a napi penzum ott hever az íróasztalán. Régi játékuk volt ez. Mielőtt útra kélt, asszonya játékos komolysággal kérdőre vonta, megvan-e? Hogy mi lenne meg?

Nos, a napi írásadag, az a nagyjából négy könyvoldalt kitevő kézirat, a regényfolytatás. Mert a nyomdát, no meg a szerkesztőséget etetni kellett. Jött a szolga a Wodianertől, s vitte a Sarkantyú utcába, egy másik városfertályba, hogy az ólomszedők gyorsan nekilássanak, s a szerkesztő, a felelős, csak futó pillantást vetve reá, láttamozza, s elindulhassanak a masinák, amelyek csak azt várták, mit is írt aznap hajnalban a Mester, az utolérhetetlen, legalábbis az egyik utolérhetetlen. Mert kit is lehetne mellé állítani? Mikszáth persze dolgozik, bár a legtöbbször ő is ott ül a képviselői padsorokban, tisztelettel bólint az emberöltőnyi idővel korosabb előd felé, lélekben talán már készülve, hogy megírja majd őt, hogy kissé túlélve kutasson utána, amit majd két bordó kötetté formáz az akkortájt még hálás utókor, hogy az ólomszedő unokája olvasgassa, s feltehesse majd a polcára.

Nos, Móricunk erről még mit sem sejtett. Egyenletes léptekkel haladt a Múzeum kertje felé. Volt egy érdekes szokása, amit sokan, sokszor félreértettek. Mikor a 15-ös számot viselő emeletes ház elé ért, föltekintett a magasba, s kalapját megbiccentve köszönt a szobornak, a jó pár évtizede ott állongó kéményseprő alakjának. Aki szembejött, csodálkozott, de boldogan nyugtázta, hogy őt köszönti a Mester, s még a szigoráról hírhedett Pál úr is morgott valami válaszfélét a kalapbiccentésre, azt hívén, hogy Móricunk mégsem neheztel rá. Ám mesterünk a másik mestert tisztelte meg, a jeles szakma céhének jelképét, a szobrocskát, amit nem rágott meg az idő vasfoga, s még sok mindent fog látni onnét, megéri, hogy egy társaskocsi, azaz egy autóbusz kanyarogjon alatta mindkét irányban, azt is, hogy lánckerék csikorogjon előtte, hogy ifjak vonuljanak zászlóikkal, szívükben a gondolattal, hogy elég. Hogy miből elég, azt egy utókori tollforgatónak nem kell különösebben magyarázni, a szobornak meg nem is kell.

A kapuőrség illendően köszöntötte a doktor urat, neki itt ez a megszólítás dukált, a sujtásos mellényű ruhatáros elvette a kalapját és a felöltőjét, melyet Róza asszony szokott ráerőltetni még a tavaszi napsütésben is, de szívesen viselte, mert egy régi, réges-régi halott barátjának malaclopójára emlékeztette. Hej, Sándor, Sándor! Látod ez sem a te utcád, hanem valami főhercegé, egy Habsburgé.

Bele kell törődni a dolgokba. Nem ment már olyan könnyedén az írás, mint annak idején, e század ötvenes-hatvanas éveiben, nem ízlett úgy az ebéd, sem, amit a lány tett elébe, ha odahaza ebédezett, sem a Szikszay, sem a Keszei konyhájának főztje, pedig a pincérek már rendelés nélkül is szaladtak a konyha felé, mert tudták, mit rendel a Móric tekintetes úr, nekik már csak tekintetes marad, akárha méltóságos vagy netán-tán kegyel-

mes megszólítás járna is néki. És Róza asszonnyal is gondok voltak, legutóbb is fényes délben, mikor otthon töltötte az idejét, a karosszékében alva találta, pápaszemével az orrán, a lap pedig, melyben a *Lőcsei* folytatását olvasta, a földön hevert.

Azám, Lőcse! Oda kellene utaznia, egy-két apróságot megszemlélni, hogy pontosak legyenek a leírások, amelyek ez idáig is azok voltak, de még pontosabbak is lehetnének. Azaz, minek is! Hiszen tudja ő ezt anélkül, hogy arra járt volna. Nemrégiben is azt felelte egy újdondásznak, aki a Vaskapu leírásáról faggatta, hogy nem tudta volna oly érzék-etesen leírni Timár Mihály hajótörését, ha korlátozza képzeletét a való-ágos élmény. Fatia Negra álarcos képmását látta meg a karzaton, csak az arcot, a ruganyosan férfias, küzdelemre bármikor kész alakot nem. Csak az arcot, amelyik mosolygott. Őt nevette volna? Ugyan, hogyan? A merev selyemálarc alatt? S mit is nevetett volna? S miért éppen őt? S egyáltalán, mit keresett volna odafönn a lézengő jurátusok és a mindenre kíváncsi idős dámák soraiban. Be sem engedi Jenőy, a kapuőrség tisztje. Ugyan, rossz álmom volt hajnalban, gondolta, azért van mindez. De az ebédszünetig, a szavazás lezárásáig nem tudta elhessegetni az álarcos alakját. Folyton Nopcsa bárónak a dévai múzeumban lógó arcmása lebegett a szeme előtt meg a Csetátye Máre bányaürege, még akkor is, mikoron már a Szikszay vesepecsenyéje terült el a tányérján. Két asztallal odébb meg Szűts Pátri, a teremőr falatozott, nem elégedvén meg a fehér cipóval, ami a kerekded kosárkában hevert előtte, saját fekete kenyeréből alföldi bicskájával katonákat kanyarítva tunkolta a marhapörkölt dús szaftját, a zsírcseppek lassan jutottak el konya bajszáról a hímzett, ám meglehetősen kopott mellényére.

Róza! Azt ígérte, siet haza, nem megy kávézni az urakkal a Fiumé-ba. Róza! De rég is volt az az erdélyi utazásuk, mikor bejárták Váradot, mikor a Petőfi utcai Biasiniben szálltak meg, s később elutaztak a nagyenyedi fűzfák utódaihoz. Erdély!

Róza! Móricunk nem vett észre semmi különöset ezen a reggelen. Mikor is vett ő észre valami rendkívülit? Hiszen befelé élt, ott látott mindent. A külvilág számára, mint minden jó író számára, nyersanyagként működött csak. Most se történt másként. Nem látott, nem hallott, mert egy másik asszony, az a bizonyos fehér asszony járt az eszében, még talán a szívében is. Szerette, na! Vagy inkább sajnálta. Tudta, mi lesz a sorsa, amin nem változtathatott. Ki kellett végeztetnie, punktum. Ódzkodott a jelenettől, amit végül úgyis meg kell írjon. De halogatta, kitérőket tett. Könnyen ment az neki. Vádolták is miatta, hogy a

legnagyobb magyar regényt írhatta volna meg, ha nem szövi bele Hany Istók históriáját Ráby Mátyás románjába. De megtette, na és? Tehette.

Tehette a kalapját az előszobafal magas fogasára. Újabban egyre nehezebben emelte a karját oda föl, már szólt is a kapus legényének, hogy ugyan már, helyezzék lejjebb azt az átkozott polcot a kampókkal együtt. De a csend csak később kezdte izgatni. Illetve nem is csend volt az, ami a lakásban honolt. Azok a halk neszek, a süppedő szőnyeg felfogta léptek izgathatták. Gyanakodva nyitott be Rózája szobájába. Az elébe táruló kép szoborrá merevítette tartását. A lány kezeit tördelve állt Róza mellett, Kövesi doktor, az Ősz utcai belgyógyász Róza pulzusát tapintotta, miközben arany zsebórája mutatóját figyelte. Meglátták őt, de némák maradtak. Aztán lassan, nagyon lassan, hogy közben minden világossá válhatott a fantáziájába merülő Móric tekintetes úr számára, feltápászkodott a doktor, és fejét ingatva csak annyit közölt, meglehetősen fojtott hangon, miközben a lány elejtette a porcelán tálat:

– Ez visszafordíthatatlan.

Részlet a szerző készülő regényéből